

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

162. An mulier teneatur pati incisionem sine graui dolore, & infirmitate,
etiamsi defectus proueniat ex parte viri ob membrum genitale
improportionatum? Et an integrum sit viro impotenti ad virginem, ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

5. Nec valet dicere cum Megalio, quod matrimonium tunc est dissolendum, quando impedimentum est perpetuum; v. g. quando arte medicorum absque corporali periculo non potest remoueri. Sed in nostro casu hoc impedimentum non est tale, quia opera humana potest remoueri, vt supponimus; ergo non potest tale matrimonium dissolui. Non, inquam, valet hoc argumentum, quia non procedit in casu nostro. Non enim impedimentum prouenit ex defectu feminae, quae si naturaliter esset ita arcta, vt membrum virile intra os vuluae non reciperet, tunc, inquam, minime matrimonium esset dissolendum: nam tale impedimentum, sine periculo, opera humana potest quis remouere. Sed in nostro casu impedimentum prouenit ex defectu viri, ad quod tollendum, medicamentum nullum superest, neque adest, necesse in tali casu habet ius in corpus vxoris, vt male asserbant Sanchez & Petrus de Ochagua *vbi supra*; quia, vt dictum est, femina per contractum matrimonij ius suum tradit viro apto, non inepto, & ideo in non aptum nullum transfertur ius; commune est enim cuicumque contractui obligationem inducere iuxta solemnitatem, formam & conditiones quibus celebratur; ac proinde cum matrimonium contractus quidam sit, in quo vir & vxor se mutuo tradunt in vsum matrimonij, ea conditio subintelligitur; quamvis non exprimitur, si ad eum vsum apti fuerint. Manifestum autem est, non subintelligi vt apti sint ad vsum tertij, sed inuicem alter alterius comparatione habilis, vxorque se tradit viro vt ab illo cognoscatur, non autem in medico, igne, vel auro, vel obstericis manu. Ergo, &c.

6. Igitur concedo Megalio, & verum est, quod quando impedimentum arte medicorum tolli potest absque grauibus tormentis, impotentia non censetur perpetua neque ex illo capite potest censeri irritum, quantumuis mulier medicos cruciatus pati nolit, quos tamen tenetur sustinere propter ius mariti, licet in hoc etiam contrarium doceat Pontius. Sed haec omnia intelligenda sunt, vt diximus, si impedimentum non prouenit ex defectu viri. Vnde patet responsio ad Canones adductos contra nostram sententiam.

7. Et primò adducit Megalio textum in cap. ex literis, de frigidis & maleficiis, vbi Alexander III. sic ait, Respondemus igitur, quod si vitium mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit adiuuari, viro aliam accipiendi liberam tribus facultatem. Ergo, ait Megalio, si opere medicorum adiuuari poterat, adiuuanda erat, & viro non erat concedenda facultas aliam accipiendi. Ita ille. Sed non ad rem, nam textus, vt patet, loquitur quando vitium mulier à natura contraxit, at in casu de quo loquimur, mulier non contraxit vitium à natura, sed vir; ergo textus non facit pro casu nostro, in quo mulier est integra, & vegeta, & in suo statu secundum naturam; vnde quid reparatione, medicamentis, & obstericant manu opus habet; adhibeantur haec viro defectuoso, & impedimentum patienti, & non mulieri sanae; & si non adiunt, vnusquisque reuertatur per aliam viam ad regionem suam.

8. Secundo, Megalio adducit textum in cap. fraternitatis, eodem tit. de frigidis & maleficiis, vbi Innocentius III. sic habet. Per hac autem questionem illam nonerit esse solutam, qua queritur, virum ea qua adeo arcta est, vt nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo leuis, sed forte tam grauis, vt ex ea moris periculum timeatur ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Ita textus, per quem contra me putat Megalio casum in terminis decie-

sum esse. Sed textus, vt legenti patet, loquitur de muliere arcta ex defectu sui, adeo vt nulli possit carnaliter commisceri. At in casu nostro mulieri non obstat aliud nisi virginitas; & est arcta vt omnes aliae mulieres, ita vt cum aliis carnaliter, vt dicit textus, possit commisceri, defectus autem ex viro prouenit, qui in proportionatam trabem habet, vel languidam, & semimortuam. Quare igitur poena sustinenda erit à muliere? neque, vt superius satis probatum est, vit defectuosus habet ius super illam, vt patiat ferrum, ignes, aurum, & alia medicamenta. Ergo, &c.

9. Igitur Canones loquuntur, quando defectus prouenit ex muliere, non autem ex viro, vt supponimus in casu nostro, & ita loquuntur Paludanus, Gabriel & Durandus, quos adducit Megalio & alij Doctores communiter, demptis aliquibus. Vnde apparet hanc opinionem, vt supra explicatam, non carere maxima probabilitate, licet Pontius magis absolute loquatur. Sed ego, vt patet ex titulo dictae resolutionis, in casu modo explicato, vt supra illum sequutus sum. Non est ergo sententia, quam in dicta resolutione docui, contra Canones, vt Megalio putauit.

RESOL. CLXII.

An mulier teneatur pati incisionem sine graui dolore, & infirmitate, etiam si defectus proueniat ex parte viri ob membrum genitale improporionatum?

Et an integrum sit viro impotenti ad virginem, potenti tamen ad corruptam, propria auctoritate instrumeto aliquo ligneo, vel ferreo, vel simili ad id accommodato, digiti, ve claustra virginis à se dubia reserare, vt sic possit consummare matrimonium?

Et an vir sit alicuius culpa reus, qui suae temporalis impotentiae conscius matrimonium contrahit eo tempore, quo talis durat impotentia?

Et an in tali casu, si conscius suae impotentiae decepta feminam ipsam ducens, teneatur eam vt fororem alere, & habere?

Et tandem queritur, quid dicendum sit, quando per errorem in facie Ecclesiae prius matrimonium fuit solutum, foeminaque alio nupsit, comperta veritate, an primum matrimonium restituendum sit?

Et an femina, quae cum secundo viro copulam habuit, possit à priori viro repelli per dinortium, quoad habitationem, & thorum? Ex part. 1. tract. 5. & Misc. 5. Ref. 11.

§. 1. DE hac difficultate olim magna altercatio mihi fuit cum nostro Patre Megala, & postea hic Romae dum viueret cum Patre Thesaurio viro quidem docto ex inelyta Societate Iesu. Ille mordicus cum Sanchez assererat; ego mordicus cum Pontio negabam. Et nunc pro eorum sententia adduco Martinum Perez de matrim. disputat. 37. sect. 6. n. 2. & 6. Raphaellem Auerfam de matrim. quest. 13. sect. 2. Texedam in conuers. Theolog. Moral. tom. 2. lib. 4. tract. 2. §. 9. conuers. 23. num. 28. cum seqq. fol. 624. & Nicolaum Ilambert Professorem Regium celeberrimi Musaei Sorbonici in 3. part. D. Th. tom. 3. de Sacram. Matrim. disp. 9. art. 12. num. 6. vbi sic asserit; Notandum impotentiam esse duplicem; vnā perpetuam, temporalem alteram. Ea dicitur perpetua, quae nulla arte humana licita, vel saltem sine euidenti periculo corporis, potest remoueri, vt intelligitur ex cap. fraternitatis, extra de frigidis & maleficiis: quae enim non licent, non censentur esse in nostra potestate. Sic impedimentum, quod est per maleficium, quod alio tantum maleficio tolli

Sup. hoc latè
in duabus
Ref. præced.
dentibus.

Na * potest.

ANTON
Opera
Tom. I. & II
E III

potest, censetur esse perpetuum. Ea verò impotentia dicitur temporalis, quæ naturaliter, vel medio humano aut licito, sine notabili periculo animæ aut corporis, potest curari. Sic quando mulier est impotens ex eo, quod sit nimium arcta, si prudenti Medicorum iudicio possit reddi potens ad perfectam copulam per leuem aliquam incisionem, etiam cum aliquo dolore, sed tamen sine periculo vitæ, impedimentum hoc censetur tantum temporale, & si iam matrimonium contraxerit, tenetur pati istam incisionem, quia per matrimonium sese obligavit ad reddendum debitum marito postulanti illud, quod non potest sine hac incisione.

2. Quibus non obstat quod obiicit Basilius Pontius *tratt. de impedim. c. 32. §. 3.* naturam id horrere, nec honestatem pati fœminam artificio contumpi, ut possit viro concumbere. Item mulierem, & virum contrahere matrimonium sese quidem tradendo, sed cum implicita ista conditione, *si ad eum usum apta fuero.* Vnde cum hæc conditio desit in hoc casu, mulierem non teneri pati hanc incisionem. Tum denique quoddam Ecclesia nunquam medium istud præceperit, consuluerit, aut permisit fieri ad componendas multas lites, quæ passim mouentur circa impotentiam; sed tantum decernit trium annorum cohabitationem. Hæc, inquam, non obstant. Primum quidem, quia hoc est insitum à natura cuique rei, ut pro maiori suo bono, vel alterius, cui vel ex debito iustitiæ, vel naturæ obligatur, teneatur leue aliquod malum pati in copore quod potest pati circa peccatum, ut tali debito satisfaciatur, aliàs censetur peccare contra legem iustitiæ, vel naturæ, iuxta conditionem ipsius debiti: atqui præfens incisio vxoris est leuis, quia ex ea nullum graue periculum imminet, ut supponimus; & mulier prædictis omnibus titulis obligatur reddere debitum suo viro: vnde talis incisio est potius secundum honestatem, quam contra: honestas enim debet attendi penes rectam rationem, quæ in præfenti casu tale remedium postulat.

3. Secundum item non obstat, quia contrahendo, sese etiam obligavit ad patiendum istud remedium, si eo opus esset: qui enim vult finem, vult & media rationabilia ad illum obtinendum efficacia, cuiusmodi est hæc incisio in præfenti casu. Et si hæc ratio valeret, mulier etiam valde potens posset ob quolibet aliud leue incommodum sui corporis denegare pro suo libito debitum suo viro; sicque illum pollutioni sæpe sæpius exponere; quod est absurdum, cum in hoc utroque casu matrimonium semper maneat validum.

4. Non denique obstat tertium: Ecclesia enim istud remedium non præcipit: quia in his quæ ad impotentiam spectant in ipsa indispositione corporis consistentem, supponit prudens iudicium Medicorum, & matronarum: quando verò impotentia est talis, ut ei possit succurri per leuem incisionem, qui iam matrimonium contraxerunt non solent litem mouere, sed sola parentum exhortatione sequuntur prudens Medicorum & matronarum consilium.

5. Notandum tertio, utramque impotentiam, tam perpetuam, quam temporalem, adhuc esse duplicem: vnã absolutam, id est respectu omnium, v. g. quando vir cum nulla muliere potest consummare copulam ob impedimentum quod habet. Alteram esse tantum respectiuam, id est respectu quarundam personarum, ut si mulier respectu vnus viri sit nimium arcta, quæ tamen respectu alterius sufficientem habet dilationem. Hucusque Isambertus.

6. Sed his non obstantibus ego non recedo à

sententia quam docui, & quam absolute vel tamquam probabilem post me receperunt viri doctissimi. Et ita tenet me citato Caspenius in *corp. Theol. tom. 2. tract. 26. disp. 9. sect. 14. num. 8.* & me citato Dicastillus de *Sacram. tom. 3. tract. 10. dub. 43. m. 1.1. quest. 9. asser. 3.* & me citato Baunius in *Theol. moral. tom. 1. sect. 11. num. 7. num. 77.* idem docet Castus *vir. matrim. disp. 4. par. 14. §. 1. num. 8.* Gaspar Palanus *tom. 1. matrim. disp. 22. diff. 7.* Leander de *Sacram. tom. 2. tract. 9. disp. 11. q. 14.* & Martinus de *San. Ioseph. in Mont. Confessor. tom. 1. lib. 1. tract. 33. de matrim. c. 10. Trullench de Sacrament. lib. 7. cap. 9. dub. 16. num. 5.*

7. Dico igitur primo contra Pontium, fœminam licitum esse scilicet pati, quoties absque periculo corporali eam sustinere potest, quia licet ad naturam iuuare ad actum honestum, ut omnes Doctores supponunt de hac quæstione tractantes, cum aliquando, an obligata sit.

8. Secundo dico, fœmina, quæ nullam in se specialem arctitudinem habet ut à viro coguletur præter virginem pudorem, obligata non est scilicet sustinere, tamen si absque vilo incommodo eam sustinere possit, uti docuit Petrus de *lectis. tract. de matrim. quest. 38. art. 1. circa finem Gaspari Huardo disput. 22. offic. 7.* & Basilius Ponce *lib. 7. de impedim. c. 62. a. num. 2.* Moneor, quia conuicti in matrimonio corpus suum alteri coniugi tradit ad illum conjugalem, prout à natura destinatum est; ut carnis non destituatur aperiens claustrum virginis in ordine ad conjugalem usum fieri debere alio modo, quam viri pudendo, quinimo omnem alium modum, ut prope extraordinarium natura abhorret, ergo non tenetur fœmina illo viro.

9. Tertio dico, si fœmina præ cæteris arcta sit, & conscia huius arctitudinis, contrahit cum illo qui illius est ignarus, probabilis reputo obligatam esse scilicet pati, si absque graui suæ salutis detrimeto eam sustinere possit. In quo communi sententia assentior; Ducor, quia sic contrahens virum decipit non manifestans ei illam difficultatem, quam ipse præsumere non tenebatur. Ergo ratione illius deceptionis obligata est ea medicamenta sustinere, quæ virginem claustrum disponant a quæ aptum coegressui, ac est claustrum cæterarum fœminarum: Fateor tamen hæc obligationem raro contingere posse, cum vix possit euenire, quod fœmina sear se præ cæteris arctam esse; cuiusque arctitudinem à viro superari non posse; ideoque censio raro, vel nunquam obligandam esse ad eam scilicet sustinendam, cum ipsa per matrimonium viro corpus suum tradidit aperiendum, non chiturgo, & forte ob hanc causam nunquam iura statuerunt in luitibus subortis de impotentia virginem claustrum aliquo artificio referari, sed solum triennalem habitationem concedunt. Signum ergo est nullam esse huius medij obligationem. Vide Palanum loco citato.

10. Vnde ex dictis resoluui potest dubium de quo Sanchez *lib. 7. disp. 93. num. 29.* an scilicet integrum sit viro impotenti ad virginem, potenti autem ad corruptam propria autoritate instruendo aliquo ligneo, vel ferro, vel simili ad id accommodatis digitivè claustra virginis à se ductæ referre, ut sic possit consummare matrimonium.

11. S. Thom. in 4. *dist. 34. quæst. omnia artic. 2.* sic ait: *Si non possit implere carnalem actum cum virgine, & possit eam corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento possit claustra pudoris frangere, & coniungi, idem docet Albert. Magn. ad eandem *dist. 34. artic. 4.* expressè dicens posse digitis. Idem docent alij quos refert Sanchez *cit. num. 29.* Qui tamen*

putat eorum sententiam esse intelligendam, ut fiat à Medico, & secundum illius artem: idem enim addiderunt illam vocem, *medicinaliter*, ut significarent id non posse fieri propria auctoritate, sed iuxta Medicorum præscriptum. Quod mihi placet; sed aliqui non distinguunt de impedimento ex parte viri aut ex parte feminae.

12. Etiam adhuc supposito præscripto Medicorum, & etiam si Medici dicant nullum esse periculum in eo remedio; ex alio capite apparet difficultas, & mihi videtur distinguendum: nam vel loquimur in casu, quo ex parte feminae est impedimentum, propter extraordinariam arctitudinem, vel in casu quo solum ex parte viri. Si loquamur de casu ex parte feminae, & in eo remedio non sit (ut supponimus) periculum vitæ, aut grauis morbi, dicendum videtur iuxta dicta feminae teneri id pati; atque adeo virum etiam ipsa inuita, & tenente id posse facere vi, aut aliquo modo incautam illam interceptiendo, si aliter non possit: tunc enim ius suum recuperat. Si verò impedimentum sit ex parte viri, modo explicato; dicendum est, iuxta nostram sententiam, feminae non teneri cum eo dolore, & horrore, atque adeo non posse virum ea inuita, vi, aut dolo vtendo id facere: est enim iniustus dolor, aut vis, vt ipse cogens ad id, ad quod femina non tenetur. Ita Dicastillus loco citato, num. 512.

13. Sed hic obiter quæro, an vir sit alienius culpa reus, qui suæ temporalis impotentia conscientius matrimonium contrahit eo tempore, quo talis durat impotentia: Et negatiuè respondet Sanchez lib. 7. disp. 92. quæ adducit Texeda *Theolog. Mor. 10. 2. lib. 4. tract. 2. §. 9. num. 9.* Sed ipse putat in tali casu peccare mortaliter. Primum, quia celare hoc vitium feminae, nequit fieri absque eius magna incuria in re grauisima: ergo, &c. Probatur antecedens; quia iniustum est, & inducens notabile detrimentum priuare feminam ductam iure quod habet ad actum matrimonialem, obligando illam per multum tempus, vt matrimoniali vltu abstineat. Secundò, quia iniuste agit vir, qui se obligat alteri pro aliquo tempore soluere id quod est impotens ad soluendum, cuius impotentia alter erat omnino ignarus: ergo vir qui conscientius suæ impotentia matrimonium contrahit cum femina illius ignara, iniuste facit: atque cum hæc iniustitia sit in re graui, peccat mortaliter. Confirmatur hoc, nam vir eo casu feminae fallit in re graui: ergo peccat mortaliter. Confirmatur secundò, & explicatur: nam tunc aliquis peccat mortaliter peccato iniustitie, quando est causa, vt proximus ponatur in evidenti periculo peccandi mortaliter: Sed vir impotens ad coeundum contrahens cum femina eius impotentia ignara, ponit illam in evidenti periculo peccandi mortaliter, imò est causa quod actu peccet mortaliter: ergo, &c. Probatur minor, quia propter communicationem cum viro suo communiter contingit incontinentie periculum, & quod actualiter peccet, vt notum est.

24. Obicit Sanchez: lex matrimonij obligat ad reddendū debitum instar præceptorum affirmatiuorum, nimirum semper, & salua incolomitate personæ, & temporibus commodis. Respondetur tamen falsum esse antecedens, & procedit ex ignorantia obligationis ortæ inter coniuges ad reddendum debitum: nam quoties alter coniux constitutus est in periculo evidenti incontinentiæ, tenetur alter coniux debitum reddere, & idem si coniux alter agnoscat, se ad id esse impotentem, & vxor talis impotentia sit omnino ignara, peccat mortaliter contrahendo, & notabilem iniuriam infert coniugi: ergo, &c.

15. Verum an in tali casu, qui suæ impotentia conscientius deceptus fornicam ipsam ducens, teneatur eam vel sororem habere, & alere. Affirmant Rosella *V. impedimentum 15. num. 10.* Syluester *matrim. 8. quæst. 16. dist. 5.* Annilla *sibi num. 52.* Præpositus, Turrecrem. Gregorius Lopez, & alij vsque ad 15. quos pro hac parte refert Sanchez num. 9. sed ego puto non teneri ad id sub præcepto. Quia reuera matrimonium est irritum: ergo non est cur obligeatur vir ad eam feminae, tanquam ad sororem habendam, & alendam. Et ita ex Sanchez tenet Leander *de sacram. 100. 2. tr. 9. disp. 21. q. 7.*

16. Et tandem hic quæro, quid dicendum sit quando per errorem in facie Ecclesiæ prius matrimonium fuit solutum, feminaque alij nupsit, comperta tamen veritate, prius matrimonium restaurandum sit; an femina illa, quæ cum secundo viro copulam habuit, possit à priori viro repellere per diuortium quoad habitationem, & thorum? Ego contrarium censeo cum Texeda, *vbi supra*, quod patet ex *cap. fraternitatis, de frigidis, & malefic.* in quo constat ob eam fornicationem vxoris cum secundo viro habitam, non posse priorem virum nec illam repellere, nec petere diuortium quoad thorum, quia illa femina cum ob arctitudinem sit iudicio Ecclesiæ à priori viro sparata, non peccauit alij nubendo, nec copulam cum illo habendo, quia bona fide id fecit, & per Ecclesiam vtrique coniugi facultas transeundi ad secundas nuptias æqualiter sit data. Imò Pater Sanchez est sibi expressè contrarius, dum *num. sequent.* subdit, quod matrimonium ob solam impotentiam respectiue separatum est, neuter coniux potest fornicationem obicere; aut alterius consummationem ad celebrandum diuortium: ergo nec etiam potest prior vir, à quo illa femina ob impotentiam per iudiciū Ecclesiæ separata est, & secundo nupsit, postea comperta veritate ei obicere adulterium, & petere separationem quoad thorum.

Sup. hoc in Ref. seq. à lin. 7.

Sup. hoc mōgis latè inf. in Ref. 164. §. Sed diff. cultas.

Sup. hoc ibi dem.

RESOL. CLXIII.

An triennium à iure præscriptum ad experiendum impotentia veritatem, computandum sit à tempore, quo copula inueniata est, vel à tempore prefixo à Iudice?

Pro quo aliqua alia prius supponitur.

Et aduertitur, quod si post sententiam diuortij deprehendatur impedimentum non fuisse verè perpetuum, reuocandi sunt ad prius matrimonium, etiam si alia matrimonia inuissent.

Et inferitur necessarium esse, quod triennium sit continuum.

Et cursim aduertitur hoc triennium terminum deberè computari post annum decimum octauum, & non ab anno completo pubertatis, si in illo matrimonium est contractum.

Et docetur, quod quando vxor tantum materialiter adulteriū commisit, nempe existimans eum cum quo rem habuisset esse proprium maritum: aut credens esse mortuum, vel per vim absolutam cogitur, & opprimitur ab alio, non est sufficiens causa faciendi diuortium.

Et tandem notatur validum esse matrimonium, si vir seminaisset intra duas, etiam si impotens sit femina ad feminandum. Ex part. 1. 1. tract. 5. & Misc. 5. Resolut. 8.

§. 1. **C**asus est nimis practicabilis, pro quo suppono, quod quando dubium est vtrum impedimentum sit perpetuum, concedi à Canonibus et dicitur